

Слободан Тишма

АВГУСТ

*„Већ је јесен! – Али чему жалити за вечним
Сунцем, када смо се ујустили у ојкривање
Божанске светлости – далеко од чељади која
Умире по годишњим добима.”*

Најлепши дан овог лета. Афрички. Плаво небо са поветарцем. Испод пирамида. Пио сам чај од лотусовог праха. Ни овог лета нећемо никуд путовати. Не само да смо затворени са свих страна ратом, него, једноставно, немамо идеју. Сваки мали сатори открива основу: *Радост вечности*. То је оно најзначајније што се догађа у животу једног човека, доживљај првог реда: Постојање. Све остало је мање важно или чак неважно.

Само полако, пријател

3. август 90.

Читао о Г. Грину, пре подне на тераси. Узори Хенри Џејмс и Џозеф Конрад. Занимљив спој. Споро и брзо писање. Есејизација и нара-

ција. Нарација је превејаност, есејизација је наивност. Увек тако испадне са памећу, са мишљењем. Али какав је смисао чисте нарације, чисте приче? Догађај, нешт непојамно. Сетио сам се да сам недавно гледао један ТВ филм, рађен по Гриновој прози, са Дирком Богартом у главној улози. Атмосфера је била заиста узбудљива – поезија. Али сама прича, заплет... Младожења је цокеј, хомосексуалац, међутим, пишчев однос према невести – покушај обликовања унутрашњег женског лика. Ето, шта је остало у мом сећању, крхотине, ништа. Опет ми се јавила жеља за читањем романа као могућност изласка из беде свакодневице. Када бих се могао изгубити у некој књизи, једноставно, нестати. Искуство књиге, искуство читања (доживљај), суштаственије је од искуства самог живота. Само доживљај је аутентичан, догађај је пустош. Иако, писмо је једно, гестови, животни чинови су писмо, траг, и то крвав у *крајолику боја*. Ови што на све стране пишу оружјем, шљивције. Оснажити унутрашњи простор, освежавати га читањем. Дакле и читање оставља траг, али на унутрашњој плочи, на пољу цинобера. Писати читањем. Само посматраш! Када би читање могло бити тако опасно као живот. Када би писање могло имати последице. Но, да ли је то потребно? Међутим, неподношљива лакоћа писања, пискарања које никога и ништа не дотиче, тј. не кошта ништа. Па, то је оно... Ипак, писање је нека врста полемоса, свађе, рата са самим собом. *Настављање*, што би се рекло. Али „немој да се настављаш!” То је та незрелост. Видео сам у излогу књижаре две књиге *Александријског квартејџа*. Сунце је пекло. Или је то била само једна књига: „На оштрици бријача”. Нисам сигуран. Претходно сам налетео на Шандора Т., па сам се вратио да га избегнем. Стао сам испред излога и угледао *Александријски квартејџ*. Занимљиво!

Слушао увече, опет на тераси, Хафнер симфонију и Малерову четврту. Моцарт у даљини. Можда је та и најбоља. Непретенциозност. Ипак, оркестар је универзум. Сва бића, сви инструменти су на броју и равноправни су. Свако биће је само инструмент. Превођење.

Полако, пријатељу, полако

4. август

И данас кување, цео дан, доручак, ручак, вечера. Како то звучи утешно, интернатски, касарнски, болнички. Од када је рат почео, пре-

творио сам се у куvara. Не избијам из кухиње. Опашем кецељу, намирнице на сто, зачине, и удри. Страховито је топло, врућина, педесет степени у кухињи, али ја не одустајем. Шпорет је у пуном погону, све четири рингле плус рерна. Немам баш пуно пара али машта ме вади, довијам се. Имам један мали медитерански кувар који чувам још од детињства. Углавном пасте са преливима од разних трава и поврћа. Кувам само за себе. Волим сам да једем, као пас. Нису ми потребни никакви сведоци. Но, да ли неког уопште има на овој планети осим мене, драги мој Пале? Иако, са друге *нејоштије* стране Фрушке горе, чује се ноћу артиљеријска паљба. Обедујем у потпуној тишини или уз музику, најчешће је то Вивалди. Волим његов ареопагитски плусак тонова. Његова музика је чиста синестезија, визуелна је, звуци који блистају и плуште. Да кувам, то стварно морам. Морам да се храним, да пружим себи љубав. Све друго отпада, иако тешко би се могло рећи да сам сладокусац. У ствари само жваћем, не осећам ништа. Само тај први залагај, као Адам у Рају. Али пружам га сам себи. Ипак, недостају ми мама и тата, или прецизније речено: маме и тате. Уопште их се не сећам.

Полако, али брзо, или жури полако

5. август

Месечина. Увече сам у аутићу на радију чуо онај *adagio* из Шуманове Ц-дур симфоније. Лудило. Као да се ту зачела читава Малерова музика. Али то би било ипак превише. Или бар Деста симфонија, недовршена, први став, оно таласање, успињање и спуштање, велики талас, дубок.... Малер је неупоредив. Када сам се враћао из Провалија, за мало нисам изазвао судар. Правио сам полукружно скретање, када је из правца дојурио један црни цип. Прошао ми је тик испред носа. Уопште га нисам приметио. Много је црних ципова на све стране. Сироти мој аутић. Иако немам ништа против тих мантијаша, има неке романтике у свему томе, додуше, кржаве.

Schmitz је вечерас тако лепо изгледала, узела је неко обличје, навукла је маску, што иначе не чини баш тако често. Појавила се. Једног

тренутка у њеном лицу сам препознао црте неке друге расе. Африка! Она је, у ствари, Ева, мала Ева. Пре него што сам кренуо, рекла ми је: *Касно је!* Реч која опомиње на неповратност времена. Јер ма шта говорили о привиду времена, за мене је суштина времена у његовој неповратности, а не у враћању, у понављању. Замисли!? Стално кашњење, као отпадање од тзв. стварности, ма каква, и ма шта, она била. Али све концепције времена су потрошене, можеш да узмеш било коју, не значе ништа – „Време прошло и време будуће...” Ипак, време које пружа шансу, то је оно узнемирујуће, та могућност, али на крају увек простиже неке, не све. Река времена. Вероватно, постоје и они који су се избавили од времена, који су постигли време. Сви добри пливачи у књигама. Књига је море, океан, свака страница је пучина, редови, реченице су таласи разнобојни, таласи који се свађају, који се боре. *Касно је!*, те речи одјекује у моме сећању. *Касно је!* и *Сејти се!*. Откуцаји и крици. Или крици пре откуцаја и пре сећања. Крици пре сећања. Једном давно, још нисам имао јасну претставу чиме се заправ деда Титус бави, стајао сам у предсобљу испред врата ординације, чуо сам крике, нејасан говор, осећао сам да се унутра догађа нешто битно, пресудно, нешто у чему нисам могао да очествујем, али то је веома окупирало моју машту. Узбуђеност, уплашеност? Одједном врата су се отворила, појавио се деда Титурел у зеленом мантилу, са мало подигнутим шакама на којима су биле беле хируршке рукавице. На рукавицама је било нешто црвене боје, мало цинобера, посебно на једном кажипрсту који као да је претио неком. Журећи у правцу купатила добацио ми је: „Шта радиш овде, згубиданчићу?” Када сам изашао из куће, стајао сам још мало у врту испод црних стабала а звук се враћао: касно је, али сети се. Да ли сећам се откуцаја пре крикова? Или само крици без откуцаја? Ипак, изгледа да нисам добро разумео шта је Schmitz хтела да ми каже.

Веома споро, пријател, веома

9. август

Синоћ сам слушао на радију јавно извођење Монтевердијеве *Вечерње молитиве Богородици* у Цркви светог Петра у Риму. Рим, шумноћног Рима је допирао до мене. Један речитатив, вечерњи плач уса-

мљене душе, затим арије, пењање у небо небеса, све више и више. Откачио сам. То је све. Иако Бога не познајем и не инересује ме како се *он* зове. Ма колико стварност била ужасна. Но, можда је то само предворје, или *прегсобље*, сенка лудила.....

Равно, равно и брзо

16. август

Имао сам монолог. Било је веома топло. Сунце је пекло. Шта би био почетак? Изгледа да не могу да се сетим како се то одвијало. Све је било другачије. Потпуно страни амбијент, простор у ком никада нисам обитавао. Сећам се сата високо у прочељу зграде са заустављеним казалькама. Ипак, померале су се неприметно. Да ли сам се растао са неким, или сам чекао? Кога, зашто? Истовремено: Краљ кухиње, или Бог кувања. Мислим да сам тог тренутка био и *јамо* и припремао ручак. Велика је то обавеза, када је кување у питању све друго иде у страну. Ехрес-лонац у коме се кува рижа. Стварање универзума. Прасак, кување: свако зрно долази на своје место, *право место*. Плава и црвена зрна. Савршен склад.

Споро, веома споро, ех, удаљује се

18. август

Покушао сам опет да читам *Искушење светио̄ Антонија*. Пуно редова посвећено је храни. Делује ипак као опера, једночинка, са једним певачем. Кулисе. Отварање Суецког канала. Извођење *Auge*. Умет-

ник постаје богаташ. Не волим приповедање у презенту, има нешто лажно у тону. Почела је да пада киша. Најзад, после толико времена. Киша у пустињи, изнад пирамида. Слушам је како...

Али, ево, ипак мало презента, да видимо како то изгледа, та лаж. Како се завршила докторска каријера Стеве Нерејлића? Када пишем нема никакве разлике између оног што је сада и онога што је прошло. Садашњост само покрива прошлост, молује зидове несташне. Али када читам? Прошлост прекрива садашњост. Разлива се, плави као река. Полако, пријател, полако, зар то нисмо већ претресли, све концепције времена су потрошене, не значе ништа. Када кажеш: „прошлост”, шта то значи? Или „садашњост”? Ништа.

Август је, крај августа. Спарно послеподне. Година? Доктор Стив Нерејлић седи у плетеној столици, на тераси у дворишту, у сенци борових крошњи. Кроз отворен прозор допиру звуци са кућног стереа. У питању је опера *Кармен*. Поред докторових ногу лежи његов немачки овчар са исплаженом језичином. Дахће. Име му је Чортик, заправ, одазива се на ту реч. Ово је докторов шести или седми Чортик у животу. Још као дечак добио је немачког овчара на поклон за један рођендан и од тада је увек имао пса ове пасмине. Када би му пас угигнуо, узимао би неко мушко куче баш из легла чији је отац био управо тај његов Чортик. По Ђурвидеку се прича да псе храни хуманим остацима, тј. фетусима, били су увек јако дрчни, опасни. Али то су чисте измишљотине, фантазије. Дакле, ово је Чорт шести, или Чорт Последњи, пошто ће са гашењем ординације доктор изгубити вољу да се бави псима, а то се управо примиче. Доктор Нерејлић не обожава баш лето, поготово месец август. Сувише топло и спарно време погодује инфекцијама и сепса некад прети његовим пацијенткињама. После интервенције не задржава их у ординацији – одмах на ноге, go home, па тамо лези. Воли да има што мање посла са тим постоперативним моментима.

Пре неки дан је имао једну интервенцију, у питању је доста необичан случај. Ради се о једној студенткињи из Сомалије: госпођи Латиф. Довео ју је њен муж који је такође на студијама у Ђурвидеку. У ствари, они су сиротиња из тзв. Трећег света, емигранти. Тешко да ће се икада вратити у завичај, пошто и тамо бесни рат већ годинама. Никада раније није доктор Нерејлић радио абортус црној жени. Био је помало збуњен, чинило му се на тренутке као да му је то први абортус у животу. Доктор Кост који му асистира, до краја, пошто види да је доктор Нерејлић нешто индиспониран, преузима ствар у своје руке и завршава посао. Пацијенткиња осећа јак задах алкохола који се шири из

Костових уста, згрожена је. Њена вера је строго забрањивала узимање алкохола. Међутим, Кост је био као у некој помами, очистио је до даске, што би се рекло. Његова ревност је изгледа превршила меру. То је приметио и доктор Нерејлић и то га је сада бринуло. Никада доктору Косту није пребацивао због конзумирања алкохола, али сада је помислио да са њим озбиљно поразговара поводом тог проблема. Ипак, може да га увреди а онда је крај сарадњи. Доктору Нерејлићу је био потребан асистент с обзиром да је био већ у годинама, а новог асистента, поготово таквог калибра, тешко да је могао пронаћи. Сада је слушао Кармен и то га је релаксирало, отклањало је забринутост бар на трен. Кроз отворен прозор допире *Песма њореагора*. Можда и због осећања кривице које је његов посао неминовно будио, он се окренуо уметности, тј. колекционарству. С обзиром на то да је био из богате породице, могао је да купује уметничке предмете. Од родитеља је у кући остало доста накита и свакојаким скуповених предмета, а добро је и зарађивао као гинеколог. Као доктор, примаријус Градске болнице, шеф гинеколошког одељења, по налогу локалних моћника, још почетком педесетих година, покренуо је и приватну гинеколошку ординацију за њихове потребе, иако је приватна лекарска пракса била законом забрањена. Када је отишао у пензију, потпуно се посветио приватној, тј. илегалној пракси, али и колекционарству. Доктор Нерејлић је као лик, за разлику од доктора Коста који је збиља био у једном комаду, прилично испарцелисан или истранжиран, хируршким језиком речено. Иако из богате породице и склон комфору, већ у младости је био опседнут идејом социјалне праведности. То је и био разлог зашто је учествовао у грађанском рату у Шпанији. Са друге стране, мрачни нихилистички порив који је вероватно довео до тога да се професионално бави тиме чиме се већ бавио, у Ђурвидеку су га сви знали као доктора Абортуса, имао је компензацију у бављену уметношћу, а касније, како је старио, све више и у мислима посвећеним Богу. На тој контроверзи се и родила идеја да своју уметничку колекцију завешта граду Ђурвидеку, заправо, свој тој нерођеној деци коју је абортирао. Нарочито га је одушевљавало кипарство, али и сликарство које је ипак било приступачније и за његову сакупљачку праксу било реалнија опција. Наравно, у почетку није био у прилици да купује бог зна шта, био је стрпљив. Пре свега се позабавио историјом уметности и то и светском, европском, али и домаћом. Имао је доста амбициозан план. Није се помирио са тим да остане само колекционар локалних вредности. Тудио се да оствари везе и познанства са колекционарима на ширем простору, у Аустрији и Мађарској. Посебно га је интересовала велика уметност барока. Ништитељ у њему је ипак желео да остави позитиван траг, желео је да каже велико *ДА!* лепоти, па самим тим и животу који је својом работом тешко повређивао. Није тешко

наслутити да је доктор Стева Нерејлић, иако није припадао никаквој конфесији, био религиозан на један искрен и дубок начин. И није случајно преферирао сакралну уметност. Религиозна тематика је давала основни тон читавој његовој колекцији, али и еротика, што може изгледати парадоксално. Но, барок је носио и спајао у себи, као што је опште познато, баш ове супротности. То је тај фамозни „барокни сензуализам” који је био представљен заносима, еротским трансевима верских грешница, малим Христовим љубавницама које су постајале светице. Бернинијева скулптура „Света Тереза у заносу” је еклатантан пример. Доктор је ишао неколико пута у Рим, само да би се дивио овом ремек-делу. Седећи тако на тераси он помисли: а има ли икакве друге уметности сем религиозне? Сви ти велики мајстори су стварали у нади да ће се својом уметношћу приближити Богу, да ће му угодити, па и еротиком, што да не. Приказати лепоту нагости није ништа богохулно, па то је још Микеланђело радио. Пред Богом смо сви голи, макар да смо одевени, чак онда смо највише голи. шта је, пак, постигла Црква када је дала да се одену ликови Микеланђеловог „Страшног суда” у своду Сикстинске капеле? Учинила их је још сензуалнијим. Има ли еротичнијег али и религиознијег уметничког дела од Микеланђелове „Пијете” у Цркви светог Петра у Риму? Бернинијеве скулптуре су и настале баш на том предлошку. Осећа се да испод богатих набора одеће ври људско тело, и тело и душа. Чист ерос који се успиње ка Богу. Доктор Нерејлић никако није имао разумевања за модерну уметност – кубизам му је ишао на живце. Помислио је опет: шта је хтео Пикасо са оним наказама од жена, касацио их је и изобличавао тим ломљењем и преклапањем облика. Шта представљају носеви из профила залепљени по сред лица или очи отворене на слепоочницама? Разумем да је то идеја, али каква? Све је то против Бога. Велики мајстори су само откривали оно божанско у човековом лику, сликали су саму природу, откривали су у њој божанску идеју. И док је тако предметао велике мисли седећи на тераси, зазвонио је телефон. Штрецнуо се. Чортук је истог трена окренуо главу према господару. Јавио се неко кога је најмање желео да чује, господин Латиф, муж оне црнкиње, рекао је да је добила температуру. Доктору Нерејлићу се ово уопште није свидело. Позвао је телефоном доктора Коста и објаснио му ситуацију. Замолио га је да одмах смести жену на гинеколошко одељење у Градској болници у којој је Кост иначе био редовно запослен. Већ после два сата доктор Нерејлић је био на одељењу код пацијенткиње. Прегледао је, ствари нису добро изгледале, све је личило на почетак сепсе. Добро, ако антибиотици не помогну, оперисаћемо је, све ће бити у реду – тешио се доктор Нерејлић. После два дана стање се не поправља. Увече је све спремно за операцију. Наравно, нико не поставља питање легалности операције иако ће је урадити доктор Кост ко-

ји је само патолог болнице и доктор Нерејлић, хирург, гинеколог у пензији, некадашњи шеф гинеколошког одељења Градске болнице, који је и сада имао велики углед у њој. Иако није управник, доктор Кост је сива еминенција у болници, није потребно да пита било кога за дозволу. Госпођа Латиф мора да потпише да пристаје на операцију, или бар њен муж. Такође мора да се обезбеди крв за трансфузију. Када јој то кажу, она одбија да потпише, вера јој то не дозвољава, не може да прими туђу крв. Нерејлић и Кост су у паници, убеђују је, мужа такође, али ништа не вреди, трансфузија не долази у обзир. Али без трансфузије нема операције, објашњавају им то, међутим, ништа. Кажу им на крају да је у питању живот, али потписа опет нема. Да ли да их преваре, неће ни знати да је добила крв? Али лекарски кодекс им то забрањује. Можда ће антибиотици ипак помоћи. Два дана добија ударне дозе сигмамина, али стање пацијенткиње је све горе. Дакле, операција. Она је већ у тешком стању. Ипак, нема другог избора. После операције уопште не излази из коме, повремено пева неку песму, у ствари, у трансу мантра неку магијску формулу и трећи дан после операције, у поноћ, умире. Нерејлић и Кост су шокирани, никада нису овако нешто доживели, потресени су иако су професионалци и смрт им је стално пред очима. Урадили су све што је било у њиховој моћи, али опет је ту црв сумње, грижа савести. У ствари, слуте да су можда и невоље на помолу, јер истина је ипак изгледала мало другачије: доктор Кост је био прилично изнервиран пацијенткињим непристајањем на операцију која је онда померена за следећи понедељак. Викенд је за њега био светиња, неприкосновено слободно време када је уживао у преферансу. У суботу и недељу није остао код пацијенткиње која је била у тешком стању, што није промакло њеном мужу. После смрти госпође Латиф у болници се појављују њени рођаци, такође неки црни студенти, траже објашњење. Сада је ту само доктор Кост који негира сваку кривицу, објашњава им да је све учињено, да је пацијенткиња одбијала сарадњу са лекарима. Покушавају и физички да га нападну, интервенишу органи реда. После два дана господин Латиф пријављује случај полицији. Посредује и Сомалијска амбасада, позивају се и на Уједињене нације и коначно се покреће истрага. Иако ова двојица у политичким круговима имају моћне заштитнике, ништа не вреди, највероватније, мораће на суд, што је велика бламажа и скрнављење угледа, ма како се све завршило. Наравно, суђењу претходи истражни поступак, али шансе да избегну суђење су мале. Све се већ зна, највећи проблем је у томе што је абортус обављен у илегалној гинеколошкој ординацији, приватна лекарска пракса је била забрањена законом. Откуда да су ови Африканци набасали на ординацију доктора Нерејлића? Па, зато што Сомалија нема са Уједињеним Краљевством законски регулисану здравствену заштиту својих држављана, скупо је

то за једну сиромашну афричку земљу. Оба доктора су позвана на са-слушање, нису их ухапсили. Ипак, имали су углед, а и неко са положа-ја је упозорио истражне органе да буду веома одмерени. У субуту уве-че, требало је да доктор Кост иде на редовну партију преферанса, али није отишао, остао је код куће. Зорка, Костова супруга, цело вече ћу-ти, Кост јој је већ све објаснио. Звони телефон. Доктор Нерејлић му каже да немају шта да крију, криви су они који су толерисали и запра-во налагали постојање илегалне праксе. Али политичари нису никада криви, кад-тад те оставе на цедилу. Што се тиче процедуре у болници, ту је било све у реду, њихова савест је мирна, учинили су све што су мо-гли. Ипак, не спомиње се Костово одсуствовање преко викенда. Док-тору Нерејлићу сада не пада на памет да пребаци Косту због алкохо-лисаног стања у коме се налазио приликом извршења абортуса. Неиз-весно је само да ли је госпођа Латиф о томе нешто рекла своме мужу. Највероватније, јесте. Такође, нема ни речи о томе да је можда Кост приликом интервенције починио неку грешку, да је можда повредио неки унутрашњи орган пацијенткиње. Закључак је да је она својим од-бијањем да прими трансфузију пролонгирала операцију и то је било кобно. Добијају дозволу да се бране са слободе. Ангажују сваки свог адвоката. Доктора Нерејлића брани једна старија госпођа, иначе, позната светска путница, Олга Цесарић, а доктора Коста, један млађи адвокат, пријатељ породице, извесни Замфировић.

Улица се блиста после летњег пљуска. Асвалт светлуца, испарава се. Доктор Кост у светлосивом оделу иде према паркингу у шафарико-вој улици, где га чека његов бели „бемвејац” од двадесет коња. Ски-да сако, температура је мало опала, али још увек је прилично спарно. Ипак, одлучује да на саслушање оде пешаком. Не жури му се. Полако одмиче Дунавским парком према згради суда. У холу је већ адвокат Замфировић. Поздрављају се доста суздржано, али Кост је такав, хла-дан, иако није проблем само до њега. Разговор са њим ће обавити истражни судија Ђирић који има мало шире постављене очи, такорећи, на слепоочницама, као антилопа, може да гледа уназад. Као, све је то формалност, а у ствари баш и није. Судија је прилично упознат са чи-тавим случајем. Разговарају већ скоро један сат и Кост постаје нестр-пљив. Ипак, постоји један моменат који није толико битан за суд али је битан за полицију која мало мари да ли је Кост крв или није, њих, за-прав, интересује нешто друго: истражни судија који је, у ствари, поли-цајац пита Коста да ли он зна како је породица Латиф дошла у контакт са доктором Нерејлићем, како су они сазнали за Нерејлићеву илегал-ну ординацију. Доктор Кост то зна, дошли су преко једног човека из америчке амбасаде, али му не пада на памет да то каже истражном су-дији. Његов одговор је: Немам појма. Полицију, заправо, интересују

Нерејлићеве везе у америчкој амбасади. Уосталом, са ким све он није долазио у контакт као колекционар, или као студент у Пешти или револуционар у Шпанији. А био је и у руском заробљеништву. Шарена му је јако биографија. Пошто судија зна да Кост не говори истину, дозвољава себи мало безобразлука. Пита га: како је Матић (неки полицијски сарадник), да ли је још читав онај црни сто од ебоновине за картање. Тај сто беше годинама раскршће многим занимљивим информацијама и које су управо за тим столом узимале одређени правац и залет. Карташи често у заносу игре скоро несвесно говоре у алузијама такве ствари, треба само знати слушати. Судија заправо хоће да покаже Косту да је упознат са његовим слабим тачкама. На ту малу провокацију Кост прострели инспектора леденим погледом и овај се заиста осети у тренутку као антилопа на леду. Господин Латиф је пријавио полицији доктора Нерејлића и доктора Коста због немара и пропуста у лечењу, али то тешко да ће се одржати, с обзиром да се зна да је пацијенткиња одбијала трансфузију што је довело до одлагања операције и то је било кобно. Све су то претресли у дуету доктор Кост и судија Ђирић и саслушавање је завршено. „Да, заборавио сам, само још једно питање, евентулно два, и молио бих кратак одговор. Да ли сте конзумирали алкохол непосредно пре интервенције у ординацији?“, пита судија, заправ, инспектор. Кост га опет прострели погледом, али овај пут истражни судија издржа не трепнувши. „Јесам“, гласио је Костов одговор. „Колико?“, пита инспектор. „Не бројим, али био сам при чистој свести, имао сам апсолутну контролу“, одврати Кост. „Довољно, слободни сте.“, завши инспектор. Били су већ на пола ходника када се инспектор промоли кроз врата и довикну: „чекајте, извињавам се (он се извињава, сељак) ипак још нешто, ово не морамо уносити у записник, не морате улазити у собу: Ви сте потписали обдукциони извештај?“ „Да.“, гласи Костов одговор, „ја сам патолог Градске болнице, где је пацијенткиња оперисана и где је преминула.“ „Занимљиво“, каже инспектор, „у илегалној приватној ординацији вршите недозвољени прекид трудноће, а у Градској болници обдуцирате, дајете своје стручно и званично мишљење о узроку или узроцима смрти, тј. о исправности хируршке интервенције са фаталним исходом, интервенције коју сте сами извршили. Нисте констатовали да је учињена некаква грешка приликом прекида трудноће у гинеколошкој ординацији? Зашто је дошло до сепсе? Какви су хигијенски услови у тој ординацији? Но, то је питање за доктора Нерејлића. То ћемо тек да видимо. Довиђења.“ „Обдукциони извештај, дакле, службена исправа коју сам потписао као патолог Градске болнице, има везе само са третманом, тј. операцијом која је обављена у Градској болници, разумете шта хоћу да кажем, узрок смрти је сепса.? Он се не односи на интервенцију која је обављена у гинеколошкој ординацији“, одврати Кост. „Хм, хм, прича-

те глупости”, осмели се сада сасвим истражни судија, тј. инспектор, „могуће је да сте учинили још једно кривично дело, а то је фалсификовање службене исправе у циљу прикривања кривичног дела.”

Док одмичу Дунавском улицом, у правцу Владичанског двора, Кост који је сад под стресом, пошто је испитивање ипак пошло у правцу који није очекивао, покушава да своје мисли скрене на нешто друго, пита Замфировића шта се догађа са Зојом. Зоја је његова свастика, рођена сестра његове жене Зорке. Замфировић је у вези са њом већ четири године. Сматрају је најлепшом девојком у Ђурвидеку. Изузетна студенткиња архитектуре у вези са младим перспективним адвокатом, све је у најбољем реду, међутим, Зоја повремено запада у стања тешке депресије и меланхолије, чак кататоније. Не може никуда да путује. Све то ствара адвокату Замфировићу проблеме, али он је не одбацује. Највероватније, њена физичка привлачност га држи иако има сијасет других прилика. Каже Косту да не зна поуздано у чему је проблем. У ствари, лаже, не жели са њим да разговара о томе, пошто зна нешто што Кост не зна и што и не треба да зна. Каже му да има прилично слаб контакт са њеним психијатром кога и сам повремено посећује, али, једноставно, не разумеју се. Кост га охрабри, сматра да ће све то проћи, треба само бити стрпљив. Растају се. Замфировић одлази у своју канцеларију у Милетићевој улици, а Кост свраћа накратко у Позоришни клуб, да с ногу попије један дупли виски, да мало смири живце. Возио је увек под малиганима, али не зна се да је икада направио неки саобраћајни прекршај. Иначе, његов бели „бемвејац” полицајци никада нису заустављали, пошто су добро знали ко седи за воланом. Када би га угледали, само би помислили: далеко ти лепа кућа. Адвокат Замфировић је пристао да брани доктора Коста зато што је Зорка инсистирала, али он је то нерадо прихватио, једноставно, доктор му није баш прирастао за срце, а и мучи га тај Зојин проблем који она има управо са Костом. Шта да о томе мисли? Осећа се и сам помало нелагодно у његовом друштву, не зна како са њим да разговара. Иако обојица припадају градском крему, навике су им различите. Кост је љубитељ ноћног живота а Замфировић је више спортски тип. Као омладинац тренирао је фудбал и прича се да је био веома талентован. После је на студијама забаталио фудбал. Схватио је да жели да буде само добар адвокат. Често је путовао са клубом и изгледа да му се тај свет мушкараца помало смучио. Студије су му послужиле и као изговор да се извуче из тог друштва. Са Зојом се забављао још док је она била у гимназији. Били су сигурно најзгоднији пар на градском корзоу. Међутим, после две године забављања Зоја је почела да показује знаке нервне неуравнотежености и живот им је постао мање угодан. Путовања у иностранство која су једно време била редовна, сада су изостајала. Зоја више није хте-

ла никуда да путује. Управо после једног путовања по Италији и обилажења музеја у Венецији, Фиренци и Риму, када су се вратили у Јурвидек, доживела је нервни слом, провалу безразложног страха, напад неподношљиве панике. Иначе, тог лета као нека врста епидемије, дијагностикован је музејски синдром - диљем Западног света појавило се на хиљаде слични случајева и то углавном код млађих женских особа, добро ситуираних, које су током лета обилазиле музеје и галерије по Европи, највише по Италији. Зоја је вероватно била прва пацијенткиња која је представила ту болест домаћем психијатријском еснафу. И поред свега, Замфировић јој је предложио да се венчају, али она је одбијала, говорила је да још није спремна за то. Још увек је била јако везана за мајку са којом је и живела. Када се њена старија сестра Зорка удала за доктора Коста, њих две су остале саме. Зоја је, иначе, до тада била доста везана за старију сестру, међутим, после њене удаје све ређе су се виђале. Разлог томе је био управо доктор Кост кога Зоја није подносила. Наравно, она је то крила, није се ником поверавала. Али како је време пролазило та антипатија је прерасла у анксиозност. Сада ако би Зорка најавила да долази са Костом да посети мајку, Зоја би збрисала, обично би се изговарала обавезама на факултету. У то време је већ била у вези са адвокатом Замфировићем. У почетку је крила и од њега да има страх од Коста, али ускоро је морала да потражи помоћ психијатра. Сам Кост није ни сањао шта се догађа. У осталом, он се увек према њој опходио веома суздржано и крајње коректно, малтене, гледао је на њу као на дете. Никаквим поступцима није давао Зоји повода да га се плаши. Ствар је с временом ишла на горе. Не само да је Костово присуство будило nelaгоду и страх код ње, него је и сама помен његовог имена доводила до тога да добије лупање срца и да је у тренутку облије хладан зној, а онда је, што је било најгоре, лик тог човека, у виду принудних мисли, почео да је прогони на јави и у сну. Једина особа из њене ближе околине, која је била упућена читав случај је био њен момак, адвокат Замфировић. Он је у Зојин психоаналитички третман био уведен од стране Зојиног врача, једног угледног бегеристанског психијатера код кога су на сеансу ишли заједно аутом бар једанпут недељно. Но, резултат је био, такорећи, никакав. На крају све се завршило, оним већ споменутиим нервним сломом, после повратка из Италије, после чега је Зоја смештена на психијатријско одељење једне бегеристанске болнице, гда је њен врач, иначе, био запослен. Са психоанализе се прешло на електро-шокове, што је за последицу имало њено физичко урушавање, Зојина лепота је била озбиљно угрожена. Но, можда је и сам избор тог психијатера био погрешан. Кога је он излечио? Он је додуше био познати писац и теоретичар, али пракса му је била слабија страна. У суштини, био је просветитељ, говорио је: ево вам, то је то, па сад помозите сами себи. Давао је дијагнозе и на то се

сводила читава његова терапија. Обично је успевао пацијенту да оправи једну ногу, како је имао обичај да каже, али другу никако. Стварао је инвалиде.

Доктор Нерјлић и госпођа Цесарић долазе заједно таксијем на са слушање. Пошто је лифт у квару, доктор има доста проблема да се попне са својом протезом на трећи спрат где се налази соба истражног судије Ђирића. Но, ипак некако стиже горе уз помоћ једног службеника обезбеђења сав задихан и ознојан. Цесарићка је лака мала бабушка која иде горе као коза, види се да ће живети сто година, најмање. Наравно, главни проблем када је доктор Нерјлић у питању је како је могао и смео да врши илегалну гинеколошку праксу. Инспектор Ђирић све зна, зна то читав Гурвидек, али мора да постави доктору то питање. Овај нема ваљан одговор. Политичари који су му то наложили и поред тога што је приватна лекарска пракса била законом забрањена, који су заправо и покренули ординацију, били су већ покојни. Ови који су после долазили на власт нису ништа имали са тим, једноставно, затварали су очи, а у свари, одобравали су. Ако би им била потребна таква врста медицинске помоћи, слали би тамо своје љубавнице, али они се тамо, наравно, нису појављивали. Не тако давно извршен је абортус једној малолетници која је наводно остала у другом стању са потпредседником градске владе. Али шта је он имао са тим? Па, ништа. Сигурно да није ишао са девојчицом код доктора Нерјлића. Он јој је само рекао коме да се обрати. На абортус су је одвели њени срећни родитељи. Дискреција је била загарантована. Али шта то значи дискреција у Пурвидеку? Једноставно, нико те не види, нема бламаже. То је ординација управо омогућавала, за разлику од болнице где си био изложен свачијим погледима. А шта се после прича? Ма, кога је брига за приче. Али доктор Нерјлић и доктор Кост били су збиља поверљиви људи, ћутали су као заливени. Познато је да Кост и иначе скоро да ништа није говорио.

(Какво натезање, пукотине. Цури на све стране.)

Ипак, ствари су кренуле лоше по докторе. Али са правдом је тако, сурова је, када крене све се развали, нико не може бити поштеђен, заштитници се склањају у страну макар били веома моћни. Наложена је ексхумација. Црнкиња је већ била сахрањена. Сада судски вештаци одлучују о судбини, пре свега, доктора Коста, пошто се зна да је он урадио недозвољен прекид трудноће у илегалној ординацији. На поновљеној обдукцији установљена је повреда ректума која је била узрок сепсе. Дакле, Кост је ипак починио грешку, повредио је пацијенткињи ректум приликом извршења абортуса. Да ли је само *Алкохол* био крив

за то? Сада се суочава и са још једном оптужбом за фалсификовање службене исправе у циљу прикривања кривичног дела, пошто у његовом обдукционом извештају, тј. у службеној исправи, нема о томе ни речи. Инспектор Ђирић му је на саслушању управо то наговестио.

Приликом прегледа ординације догодило се нешто ужасно. Чортик је у предсобљу изненада скочио на једног полицајца који је потегао пиштољ и на месту га усмртио. Доктор Нерејлић није ни покушао да смири пса, био је само неми сведок његовог тужног краја. Можда је чак то и желео, то понижење, да му неко убије пса на његове очи. Шта је било после? Ослобођени у недостатку доказа? Не, осуђени, али само на условне затворске казне. Кост добија и пет година забране вршења лекарске праксе. Стиже их обојицу и губитак лекарске части. У сваком случају, ординација је угашена. Моћници ће, наравно, направити неку нову за своје потребе. Доктор Нерејлић је и онако престар. Срамота... Ипак, одахнуо је, довољно је богат а и сам је, једино тај његов унук, клошар, скитница... који му у ствари и није ништа, усвојеник, један заиста мутан тип.

Мирно тече према крају, поскакује

Сажетак:

У илегалној гинеколошкој ординацији доктора Нерејлића изврше абортус црнкињи, госпођи Латиф, заправо, доктор Кост, Нерејлићев помоћник који је том приликом у алкохолисаном стању. После неколико дана жена добија сепсу. Примају је у Градску болницу у којој је доктор Кост званично запослен као патолог. Потребна је операција, али проблем је трансфузија, она не може да прими туђу крв, њена религија јој то најстрожије забрањује. Лече је антибиотицима, али до краја ипак морају да је оперишу. Не излази из коме и после три дана умире. Обдукцију опет врши доктор Кост по службеној дужности. Њен муж подноси пријаву полицији. Покренута је истрага. Мање-више, тј. *мање је више*, све се већ зна. Ординација је јавна тајна, покренута је по налогу локалних политичара. Проблем је што је доктор Кост извршио и абортус и обдукцију. Сачинио је службену исправу у којој је наведено да је узрок смрти сепса. Али зашто је дошло до сепсе? Да ли су узрок лоши хигијенски услови у ординацији или је у питању нешто друго. Наложена је ексхумација, она је већ била сахрањена. На обновљеној обдукцији судски вештак установљава да је узрок сепсе била повреда ректума до које је дошло приликом извршења абортуса.

туса. Дакле, Костова грешка. У Костовом извештају о томе нема ни речи. Дакле, фалсификовање службене исправе. Ипак, осуђени на условне затворске казне. Косту је и пет година забрањено вршење лекарске праксе. Такође, губитак лекарске части. Ординација је затворена. Приликом прегледа ординације полицајац пред доктором Нерејлићем убија његовог пса Чортика.

23. август

Данас сам после дужег времена отишао до шумице. Изненађење. Неко је спалио траву, шипражја је нестало. Стабла су некако усамљена штрчала на пропланцима. Док сам ишао стазом, у мени су одзвањали акорди Малерове „Песме о Земљи”. Јутрос сам је чуо у ауту и сада су ме пратили ти предивни звуци. Дошао сам до стабла, загрлио сам га. Затим сам мало певао, али сам брзо престао пошто ми је певање реметило концентрацију. Помислио сам: Колико је све то што могу разумети без значаја, или оно што могу изразити, уобличити, исто.

Послеподне, још непријатније изненађење: паљење траве је био само увод. *Неки људи* су почели да секу моју шумицу. Ужас! Немоћан сам. Али одлучио сам да ипак нешто покушам, да бар сазнам ко то ради, ко иза тога стоји. Стварно сам наиван. Бухухуху!

28. август 90

Опет о оној двојници: Леонардо је био декларисани хомосексуалац, ништа патња, Борција латентни, распет. Први је био супермен медија, посвећен у технике, други само ренесансни виртуоз убијања. Заправ, оружје и није средство, није никакав медиј, оно је ултимативни означитељ, последњи. Или је већ са друге стране, непостојеће? Чисто ништа-

вило. У томе је и разлика између скалпела и бодежа. Скалпел се сам разлаже у анализи, бодеж се преводи или преноси, трансцендира., нестаје. А шта је са бријачем? Травестија, миловање – моловање. Све које је убио Борџија је саобразио сопственом лику. Страшно. Ма не, напротив, убијајући их, он се саображавао њиховом лику, сам је губио име. Убити неког, значи претворити се у њега. Иако изгледа обрнуто. Пријател!?

Опет ноћни Рим. Сањам, као, ја сам Борџијн слуга, неки Фламанец, младић, имам кромањонску њушку, по оној познатој подели на животињске (сисарске) и птичије физиогномије (неки људи стварно су птичијег порекла, али птице нису животиње), ја сам четвороножна животиња, сисар сам, иако не волим млеко. Догодила се крађа накита, у питању је нека брилијантска огрлица, у Борџијиној палати, у тврђави Сан Анђело. Једна служавка, сељанчица, свали кривицу на мене. Иначе, одбијао сам њена удварања. Борџија ме одмах преда целату без икаквог суђења. Воде ме на стратиште. Зимско је вече, влажно и тамно. Док ме одводе, преко трга Навоне одјекује мој плач и клетва на неком фламанском наречју: *Проклеј био, чезаре Борџија!* Невин сам а за који трен биће ми одрубљена глава. Стављају ме на пањ, у паници одједном се пробудим, али немам главу, само труп који скаче као неко живинче по дворишту. Све је исувише стварно.

Моје обезглављено трупло са великим натеченим стомаком (можда ми је глава у стомаку?) као у труднице, лежи на столу у некој дугој одаји, чији зидови су од немалтерисане опеке. Кроз високе уске прозоре, на торзо падају коси зраци светлости. Појављује се Леонардо као Хермес Трисмегистос, *nes vir nes mulier*, ни мушко ни женско, сам ђаво. Узима скалпел.... Анализа.

Мало брже, брже, пријатељу, бежи, пријател

2. септембар

Иако смо опкољени ратом са свих страна и људи имају мало разумевања за уметност, реситал је добро прошао, додуше, ван тоналите-

та. Али ја сам певао као неки певач лида, неку песму Хуга Волфа, на Мерикиеве стихове: о заљубљеном дечаку који је стајао читаву ноћ у врту на киши, испод прозора своје драгане, прехладио се и умро. Заљубљени фант, Ерос. Иако, то је друга прича... сви то знају, али у сну је тако, али и на јави.... Моје певање се није допало неком господину у публици, гласно је негодовао. Ипак, чуо сам аплауз. Клавир је био веома леп, сјајно-црни плејел, са заокругљеним тоном. Пепита панталоне су биле окачене о штрик и пошто је просторија прокишњавала, поквасиле су се. Као да сам се упишао, не знам како да их обучем. Дакле, био сам само у гаћама. Организатор концерта ми се извињава, каже да то ипак није ништа страшно. Облачење. Обуо сам браон ципеле, пола ципеле, пола сандале. Пете су ми голе. Затим окренем ђонове и вежем пертле, као античке или ренесансне сандале. То је, изгледа, обућа неког старијег човека (чарлатано) или сам то ипак ја. Налазим се у утроби неког брода. Ту је још пуно непознатих људи. Знам да ће брод бити ускоро потопљен. Покушавам да напустим брод. Очекујем да сваког тренутка почне паника и хаос. Међутим, сви су мирни, као у неком позоришту. Или као публика која се после концерта не разилази. Дошао сам некако до излаза. Треба да се појави „француска лађа” у коју ћу да пређем, али не могу да пронађем излаз. На крају изађем у неки плићак, на суво.

Могу да замислом неког Келта који налази за праведно да се осећа угодном, неће да мучи своје тело, пре свега, а затим ни дух. Ето!

(одломак из прозе „Quattro stagioni“)